

Review Article: Thai Laws in Occupational Health Examination

Warisa Soonthornvinit, M.D.*

Naesinee Chaiear, Ph.D. (Occupational Health)**

Abstract

The workers always expose to health hazards which can cause work-related diseases among them. Occupational medicine focuses on occupational health examination in order to prevent such diseases. Accordingly, both international organizations and Thai government were keeping eyes on this issue. The occupational health and safety laws were enacted, plus occupational examination laws by the Ministry of Labour, the Ministry of Industry, and the Ministry of Public Health. In addition to the regulated laws, the guidelines for some specific jobs and specific examinations were recommended by The Association of Occupational and Environmental Diseases of Thailand. However, further revision of the coverage of law enforcement in governmental departments and more details in jobs and health hazards should be done.

Keywords: health examination, health hazards, occupational medicine, Thai law, guideline

*,**Department of Community Medicine, Khon Kaen University

บทความพินิจวิชาการ: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์ในประเทศไทย

วริษา สุนทรวินิต, พ.บ.*

เนลิณี ไชยเอีย, ปร.ด. (อาชีวอนามัย)**

บทคัดย่อ

ขณะทำงานคนหนึ่งๆ มีโอกาสจะได้สัมผัสสิ่งคุกคามทางสุขภาพและอาจเกิดความเจ็บป่วยขึ้นได้ในทางอาชีพเวชศาสตร์นั้นการตรวจสุขภาพจึงมีความสำคัญในการป้องกันการเจ็บป่วยของคนทำงานได้ ดังนั้นเพื่อการดูแลสุขภาพของคนทำงาน หน่วยงานนานาชาติและประเทศไทยจึงให้ความสำคัญและทำการกำกับดูแล ในการนี้มีออกกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องอาชีวอนามัยและความปลอดภัย รวมทั้งกฎหมายที่กำหนดการตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์ให้กับลูกจ้าง โดยกระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีแนวทางการตรวจสุขภาพทางอาชีพเวชศาสตร์เฉพาะกับบางงานหรือการตรวจเฉพาะอย่างโดยสมาคมโรคจากการทำงานและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม

ก็ตามการบังคับใช้กฎหมายกับหน่วยงานของรัฐและความครอบคลุมของรายละเอียดเรื่องงานหรือความเสี่ยงทางสุขภาพควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมต่อไป

คำสำคัญ: การตรวจสุขภาพ สิ่งคุกคามทางสุขภาพ อาชีวเวชศาสตร์ กฎหมายไทย แนวทาง

*,** ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

บุคคลในวัยทำงานคนหนึ่งๆ ใช้เวลากว่า 8 ชั่วโมงต่อวันไปกับการทำงาน ทำเช่นนี้เกือบทุกวันในแต่ละสัปดาห์แต่ละเดือน ติดต่อกันหลายสิบปี ซึ่งในระหว่างการทำงานนั้นจะต้องมีการสัมผัสกับสิ่งคุกคามทางสุขภาพต่างๆ เช่น สารเคมีอันตราย สิ่งคุกคามทางกายภาพ สภาวะความเครียดต่างๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการบาดเจ็บ ความเจ็บป่วย หรือโรคตามมา ทั้งแบบที่เกิดขึ้นเฉียบพลัน และเกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันภาวะอันไม่พึงประสงค์เหล่านั้น⁽¹⁾ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization; ILO) ได้ระบุเกี่ยวกับ ความปลอดภัยในการทำงานและสุขภาพ ในอนุสัญญาว่าด้วยการบริการด้านอาชีวอนามัย ค.ศ. 1985 (ฉบับที่ 161) และปฏิญญา ค.ศ. 1985 (ฉบับที่ 171)⁽²⁾ ถึงการเฝ้าระวังทางการแพทย์ (medical surveillance) ซึ่งประกอบด้วยการตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์ต่างๆ เช่น การตรวจสุขภาพก่อนรับตำแหน่งงาน การตรวจสุขภาพตามระยะ (pre-assignment and periodical medical examinations) ทั้งนี้ในประเทศไทยนั้นมีกฎหมายที่ระบุถึงการตรวจสุขภาพนี้เช่นกัน ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสุขภาพลูกจ้าง และส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547⁽³⁾ และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 4,409 (พ.ศ. 2555) เรื่อง กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แนวปฏิบัติการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยง

ด้านเคมีและกายภาพจากการประกอบอาชีพ ในสถานประกอบกิจการ มาตรฐานเลขที่ มอก. 2547-2555⁽⁴⁾

กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสุขภาพลูกจ้าง และส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547⁽³⁾

กฎกระทรวงฯ นี้แรกเริ่มมีกฎหมายแม่บทคือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541⁽⁵⁾ ซึ่งในระยะเวลาต่อมา ได้ยกเลิก มาตรา 100-107 หมวด 8 ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานไป เนื่องจากมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554⁽⁶⁾ เพื่อเป็นการเฉพาะขึ้นมาแทน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังมีได้ออกกฎกระทรวง ประกาศ หรือระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติความปลอดภัยฯ พ.ศ. 2554 นี้ ข้อกำหนดที่กำหนดให้นำกฎกระทรวงฯ นี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้กำหนดถึงการบังคับใช้กฎหมายไว้ว่า พระราชบัญญัติฯ นี้มิให้ใช้บังคับแก่ราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และกิจการอื่นทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ลูกจ้างที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎกระทรวงฯ นี้ ได้แก่ ลูกจ้างในภาคเอกชนเป็นหลัก นั่นเอง

การตรวจสุขภาพ ตามกฎกระทรวงฯ⁽³⁾ นี้หมายถึง การตรวจร่างกายและสภาวะทางจิตใจตามวิธีการแพทย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความเหมาะสม นั่นคือ ความพร้อมในการทำงาน

(fitness for duty) และผลกระทบต่อสุขภาพของ ลูกจ้างอันเกิดจากการทำงาน (work-related or occupational diseases) ซึ่งการตรวจสุขภาพนี้ นายจ้างมีหน้าที่จัดให้มีการตรวจสุขภาพให้กับลูกจ้าง ที่ทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยง โดยงานที่เกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงนั้น ได้แก่ งานที่ลูกจ้างทำเกี่ยวกับสารเคมี อันตราย (hazardous or dangerous chemicals) จุลชีวนเป็นพิษ (biological hazards) กัมมันตรังสี (radioation) ความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน ความกดดันบรรยากาศ แสง เสียง หรืออาจกล่าวรวมๆ ได้ว่า เป็นสิ่งคุกคามทางกายภาพ (physical hazards) หรือสภาพแวดล้อมอื่น ที่อาจเป็นอันตราย ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด สำหรับปัจจัยเสี่ยงข้างต้น ในประเทศไทยมีกฎหมายหรือแนวทางการตรวจสุขภาพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สารเคมีอันตราย เสียง และสภาพแวดล้อมอื่น ที่อาจเป็นอันตราย

สารเคมีอันตราย (hazardous or dangerous chemicals) ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดนั้นมีรายละเอียดในประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดสารเคมีอันตรายที่ให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจสุขภาพของลูกจ้าง พ.ศ. 2552⁽⁷⁾ แบ่งเป็นสาร 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) กลุ่มสารทำลายอินทรีย์ เช่น โทลูอิน ฟอร์มาลดีไฮด์ (2) กลุ่มก๊าซ เช่น คลอรีน คาร์บอนมอนอกไซด์ เอทิลีนออกไซด์ (3) กลุ่มฝุ่นหรือฟุ้งหรือผงโลหะ เช่น ปรอต ตะกั่ว อลูมิเนียม (4) กลุ่มกรด เช่น กรดซัลฟูริก กรดไนตริก (5) กลุ่มสารกำจัดศัตรูพืช เช่น สารกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต สารกลุ่มคาร์บาเมต และ (6) กลุ่มอื่นๆ เช่น ซิลิกา ถ่านหิน โยเกิร์ต โยหิน

เสียง มีการระบุถึงการเฝ้าระวังการได้ยิน (hearing monitoring) โดยการทดสอบสมรรถภาพการได้ยิน (audiometric testing) สำหรับลูกจ้าง ที่ทำงานในที่ที่มีเสียงดังเฉลี่ยตลอดระยะเวลาการทำงาน 8 ชั่วโมง (8 hr-TWA) ตั้งแต่ 85 เดซิเบลเอ ขึ้นไป ในประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำโครงการอนุรักษ์ การได้ยินในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2553⁽⁸⁾

สภาพแวดล้อมอื่น ที่อาจเป็นอันตราย มีการกล่าวถึงการตรวจสุขภาพไว้ ได้แก่ (1) การทำงาน ในที่อับอากาศ (confined space) (2) การทำงาน นอกชายฝั่ง (offshore) และ/หรือกลุ่มธุรกิจน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ (oil and gas) (3) คนเดินเรือ (seafarers) และ (4) นักประดาน้ำ (diver)

(1) การทำงานในที่อับอากาศ (confined space) ตามที่กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในที่อับอากาศ พ.ศ. 2547⁽⁹⁾ ได้ให้ความหมายของในที่อับอากาศ ว่าเป็น ที่ซึ่งมีทางเข้าออกจำกัดและมีการระบายอากาศไม่เพียงพอที่จะทำให้อากาศภายในอยู่ในสภาพถูกสุลักษณะ และปลอดภัย เช่น อุโมงค์ ถ้ำ บ่อ หลุม ห้องใต้ดิน ห้องนิรภัย ถังน้ำมัน ถังหมัก ถัง ไซโล ท่อ เตา ภาชนะ หรือสิ่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งในข้อ 5 ของกฎกระทรวงฯ ระบุถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสุขภาพ ไว้ว่า ห้ามนายจ้างอนุญาตให้ลูกจ้าง หรือบุคคลใดเข้าไปในที่อับอากาศหากนายจ้างรู้ หรือควรรู้ว่าลูกจ้างหรือบุคคลนั้นเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ โรคหัวใจ หรือโรคอื่นซึ่งแพทย์ เห็นว่าการเข้าไปในที่อับอากาศอาจเป็นอันตราย ต่อบุคคลดังกล่าว แสดงว่า ลูกจ้างจะต้องผ่านการประเมินโดยแพทย์และมีการรับรองความพร้อมในการทำงานก่อนนั่นเอง ทั้งนี้ สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย ได้กำหนดแนวทางการตรวจสุขภาพคนทำงานในที่อับอากาศ⁽¹⁰⁾ ไว้ด้วย

(2) การทำงานนอกชายฝั่ง (offshore) และ/หรือกลุ่มธุรกิจน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ (oil and gas) สำหรับสภาพแวดล้อมการทำงานนี้ ยังไม่มีกฎหมายไทยที่กำหนดการตรวจสุขภาพไว้ อย่างไรก็ตาม แนวทางที่ปฏิบัติกันในปัจจุบัน จะเป็นตาม

เกณฑ์หรือแนวทางของบริษัทหรือกลุ่มธุรกิจ ได้แก่ Oil & Gas UK (OGUK) และ ปตท. สำหรับและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) (ปตท. สผ.) ซึ่งแพทย์ที่จะสามารถทำการตรวจสุขภาพและออกใบรับรองแพทย์ได้นั้น ต้องผ่านการอบรมและรับรองโดยบริษัทหรือกลุ่มธุรกิจนั้นแล้ว

(3) คนเดินเรือ (seafarers) สำหรับประเทศไทย ลูกจ้างที่ทำงานบนเรือจะได้รับความคุ้มครองเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติแรงงานทางทะเล พ.ศ. 2558 และมาตรฐานสากล คืออนุสัญญาว่าด้วยแรงงานทางทะเล พ.ศ. 2549 (Maritime Labour Convention, 2006) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) โดยในมาตรา 18 ของ พรบ.ฯ ระบุว่า ห้ามเจ้าของเรือให้คนประจำเรือทำงานบนเรือ โดยที่คนประจำเรือไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดงว่ามีความพร้อมด้านสุขภาพในการทำงานบนเรือ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด ให้ต้องมีใบรับรองแพทย์แสดงว่าคนประจำเรือมีความพร้อมด้านสุขภาพในการทำงานบนเรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด นั่นคือ ลูกจ้างจะต้องได้รับการประเมินโดยแพทย์และมีการรับรองความพร้อมในการทำงานก่อน ทั้งนี้ จะต้องดำเนินการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขว่าด้วยใบรับรองแพทย์ของคนประจำเรือเพื่อแสดงว่ามีความพร้อมด้านสุขภาพในการทำงานบนเรือ⁽¹¹⁾ ซึ่งได้ระบุถึงภาวะสุขภาพต่างๆ เกณฑ์การออกใบรับรองแพทย์ รูปแบบใบรับรองแพทย์ แพทย์และสถานพยาบาลที่ตรงตามเกณฑ์สามารถตรวจได้ ไว้ด้วย

(4) นักประดาน้ำ (diver) มีกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานในการบริหารและจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน เกี่ยวกับงานประดาน้ำ พ.ศ. 2548⁽¹²⁾

ในข้อ 4 ระบุว่า นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างที่ทำงานประดาน้ำได้รับการตรวจสุขภาพตามกำหนดเวลา และจัดทำบัตรตรวจสุขภาพลูกจ้างไว้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีประกาศกำหนด และในข้อ 5 (2) ที่ระบุถึงลูกจ้างซึ่งนายจ้างจะให้ทำงานประดาน้ำต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรงและไม่เป็นโรคตามที่อธิบดีประกาศกำหนด ซึ่งมีรายละเอียดในประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง โรคที่ห้ามทำงานประดาน้ำ พ.ศ. 2553⁽¹³⁾ เช่น มีการฉีกขาดของเยื่อแก้วหู โรคโพรงเยื่อหุ้มปอดมีอากาศ (pneumothorax) ความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ รวมถึงโรคอื่นๆ ที่แพทย์เวชศาสตร์ได้น้ำ หรือแพทย์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรแพทย์เวชศาสตร์ได้น้ำตรวจวินิจฉัยแล้วว่าอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของลูกจ้างที่ทำงานประดาน้ำ

การตรวจสุขภาพลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงนี้ นายจ้างเป็นผู้มีหน้าที่จัดให้มีการตรวจสุขภาพขึ้น โดยกรณีที่มีลูกจ้างที่ทำงานนอกชายฝั่งและ/หรือกลุ่มธุรกิจน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ หรือคนเดินเรือ ที่จะต้องเป็นแพทย์ที่ได้รับการรับรองมาโดยเฉพาะนั้น แพทย์ที่สามารถตรวจสุขภาพลูกจ้างตามกฎหมายกระทรวงฯ นี้ได้นั้น จะต้องเป็นแพทย์อาชีวเวชศาสตร์หรือแพทย์ที่ผ่านการอบรมด้านอาชีวเวชศาสตร์

ระยะเวลาในการตรวจ ได้แก่ การตรวจสุขภาพก่อนรับตำแหน่งงาน ซึ่งต้องจัดให้มีการตรวจภายใน 30 วันนับตั้งแต่รับลูกจ้างเข้าทำงาน รวมถึงการเปลี่ยนงานที่ลูกจ้างจะมีอันตรายที่ต่างไปจากเดิม การตรวจสุขภาพตามระยะครั้งต่อไปอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ ในกรณีที่ลูกจ้างหยุดงาน 3 วันติดต่อกัน นายจ้างอาจขอความเห็นจากแพทย์ผู้ทำการรักษา หรือแพทย์ประจำสถานประกอบกิจการ หรืออาจจัดให้มีการตรวจสุขภาพก่อนกลับเข้าทำงาน โดยแพทย์อาชีวเวชศาสตร์หรือแพทย์ที่ผ่านการอบรมด้านอาชีวเวชศาสตร์ก็ได้

สำหรับการบันทึกผลการตรวจสุขภาพ ให้แพทย์เป็นผู้ทำการบันทึก และต้องระบุถึงความเห็นเรื่องความพร้อมในการทำงานไว้ด้วย กล่าวคือการสรุปผลว่า fit to work, fit to work with restriction/limitation, unfit to work ทั้งนี้ ผลตรวจสุขภาพจะต้องบันทึกลงในสมุดสุขภาพประจำตัวลูกจ้าง ซึ่งมีกำหนดรูปแบบ ดังในประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง กำหนดแบบสมุดสุขภาพประจำตัวของลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยง และแบบแจ้งผลการตรวจสุขภาพลูกจ้างที่พบความผิดปกติหรือการเจ็บป่วย การให้การรักษายาบาล และการป้องกันแก้ไข พ.ศ. 2551 โดยผลตรวจสุขภาพนั้น กรณีที่พบผลผิดปกติ ลูกจ้างจะต้องได้รับแจ้งภายใน 3 วัน นับจากที่นายจ้างทราบผลตรวจ ส่วนกรณีที่ผลปกติ จะต้องแจ้งลูกจ้างภายใน 7 วัน นับจากที่นายจ้างทราบผลตรวจ ในกรณีที่ลูกจ้างไม่สามารถทำงานเดิมได้ นายจ้างจะต้องเปลี่ยนงานให้ตามสมควร หากพบว่ามีอาการหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างได้รับการรักษาทันที และหาสาเหตุเพื่อป้องกันต่อไป นอกจากนี้ ต้องส่งผลการตรวจที่ผิดปกติหรือการเจ็บป่วย การให้การรักษา และการป้องกันแก้ไข ต่อพนักงานตรวจแรงงาน ตามแบบในประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง กำหนดแบบสมุดสุขภาพประจำตัวของลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยง และแบบแจ้งผลการตรวจสุขภาพลูกจ้างที่พบความผิดปกติหรือการเจ็บป่วย การให้การรักษายาบาล และการป้องกันแก้ไข พ.ศ. 2551

สมุดตรวจสุขภาพประจำตัวนี้ จะต้องบันทึกทุกปี และ ให้แก่ลูกจ้างเมื่อเลิกจ้าง และนายจ้างจะต้องเก็บข้อมูลสุขภาพของลูกจ้างแต่ละคนไว้หลังลูกจ้างออกจากงาน 2 ปี หรือกรณีที่มีการฟ้องร้อง ต้องเก็บไว้จนสิ้นสุดคดีความ

ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 4,409 (พ.ศ. 2555) เรื่อง กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แนวปฏิบัติการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงด้านเคมีและกายภาพจากการประกอบอาชีพในสถานประกอบกิจการ มาตรฐานเลขที่ มอก. 2547-2555⁽⁴⁾

ประกาศกระทรวงฯ นี้ มีกฎหมายแม่บทคือ พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2558 โดยในประกาศกระทรวงฯ จะครอบคลุมการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงทางด้านกายภาพ (ยกเว้นเรื่องรังสี) และปัจจัยเสี่ยงด้านเคมี สำหรับปัจจัยเสี่ยงด้านเคมี ใช้รายการสารเคมีจาก ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดสารเคมีอันตรายที่ให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจสุขภาพของลูกจ้าง พ.ศ. 2552⁽⁷⁾ เช่นเดียวกันกับกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสุขภาพลูกจ้าง และส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547⁽³⁾ ทั้งนี้มาตรฐานนี้ไม่ครอบคลุมการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงทางด้านชีวภาพ และโรคทางระบบการเคลื่อนไหว และกล้ามเนื้อที่เกิดจากการทำงาน

ส่วนของบทนิยาม ได้รับความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานนี้ ประกอบไปด้วยคำศัพท์ทางสุขศาสตร์อุตสาหกรรม คำศัพท์ทางการแพทย์ คำศัพท์ทางอาชีวเวชศาสตร์ เช่น เวลาการเก็บตัวอย่าง (shift หรือกะต่างๆ) ALP (พร้อมค่าปกติ) chromium (& hexavalent chromium) การตรวจการทำงานของตับ การคัดกรอง (screening) การตรวจเพื่อเฝ้าระวังการสัมผัส (health exposure monitoring หรือ biological exposure monitoring) การตรวจสุขภาพทางอาชีวเวชศาสตร์แบบต่างๆ เช่น การตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเป็นพนักงาน (pre-employment physical exam) การตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเข้าตำแหน่งงาน (pre-placement physical exam) การตรวจสุขภาพระหว่างงานเป็นระยะ (periodic physical

exam) การตรวจสุขภาพเพื่อประเมินสภาวะสุขภาพ หลังการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย (post-injured or post-illness physical exam) และการตรวจสุขภาพก่อนออกจากงาน (pre-retirement physical exam)

หลักการของการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยง ตามมาตรฐานนี้ เน้นการนำข้อมูลการตรวจสุขภาพ ในการคัดกรองปัญหาสุขภาพของลูกจ้างที่ปฏิบัติงาน กับปัจจัยเสี่ยง เพื่อค้นหาปัจจัยเสี่ยงและป้องกัน หรือกำจัดปัจจัยเสี่ยงนั้น ก่อนที่จะเกิดโรคหรือ โรครุนแรงขึ้น ซึ่งได้กำหนดแนวทางการตรวจสุขภาพ ตามปัจจัยเสี่ยงของลูกจ้างออกเป็น 5 ส่วนดังกล่าว ข้างต้น ซึ่งในมาตรฐานได้ระบุถึงรายละเอียดของโรค หรือประวัติหรือรายการตรวจร่างกายหรือการตรวจ เพิ่มเติมไว้ด้วย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในมาตรฐาน ระบุถึงการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงว่าควร สอดคล้องกับผลการประเมินการสัมผัสสารอันตราย ในสิ่งแวดล้อมการทำงาน และระดับความเสี่ยง ต่อสุขภาพของลูกจ้างแต่ละบุคคลหรือแต่ละอาชีพ และลักษณะการเกิดโรค นั่นคือ ควรมีการประเมิน ความเสี่ยงทางสุขภาพ (health risk assessment) ก่อนที่จะออกแบบรายการตรวจสุขภาพนั่นเอง นอกจากนี้รายการตรวจสุขภาพทั่วไป เช่น ระดับ ไชมันในเลือด คลื่นไฟฟ้าหัวใจ นั่นคือ wellness physical exam ต่างๆ ที่ไม่ใช่รายการตรวจสุขภาพ ตามความเสี่ยง สถานประกอบการอาจพิจารณา จัดการตรวจให้เพิ่มเติมเป็นสวัสดิการแก่ลูกจ้างได้

ทั้งนี้การตรวจสุขภาพที่กฎหมายบังคับให้ ต้องตรวจ ได้แก่ การตรวจสุขภาพก่อนบรรจุ เข้าตำแหน่งงาน การตรวจสุขภาพระหว่างงานเป็น ระยะ ส่วนการตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเป็นพนักงาน การตรวจสุขภาพเพื่อประเมินสภาวะสุขภาพหลังการ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย และการตรวจสุขภาพ ก่อนออกจากงานนั้น กฎหมายไม่ได้บังคับ

สำหรับการตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเป็น พนักงาน (pre-employment physical exam)

และการตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเข้าตำแหน่งงาน (pre-placement physical exam) นั้น มีความ แตกต่างกัน โดยในส่วนของ การตรวจสุขภาพก่อน บรรจุเป็นพนักงาน จะเน้นการพิจารณาความพร้อม ด้านสุขภาพเบื้องต้น เกี่ยวกับโรคติดต่ออันตราย ต่างๆ เพื่อป้องกันการเกิดโรคระบาดในสถาน ประกอบการ ส่วนการตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเข้า ตำแหน่งงาน ตรวจเพื่อประเมินสุขภาพของลูกจ้าง กับตำแหน่งงานที่บรรจุ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ของลูกจ้างเพื่อเฝ้าระวังโรคจากการทำงานหลังจาก ได้ทำงานนั้นแล้ว

การตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงทางด้านเคมี จำแนกแนวทางการตรวจออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การตรวจผลกระทบต่อสุขภาพด้วยอาการแสดง ต่างๆ การตรวจเฝ้าระวังการสัมผัสด้วย biomarkers of exposure ต่างๆ และการตรวจผลกระทบ ทางร่างกายอื่นๆ (biomarkers of effect) เพื่อประกอบการวินิจฉัยการก่อโรคโดยแพทย์ อาชีวเวชศาสตร์ ทั้งนี้ในมาตรฐานได้ระบุแนวทาง การตรวจทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวของสารเคมีแต่ละ ชนิดไว้ด้วย การตรวจตามปัจจัยเสี่ยงด้านเคมี ในส่วนของการเฝ้าระวังการสัมผัสและผลกระทบ ทางร่างกาย มีการตรวจพิเศษเพิ่มเติมโดยการตรวจ สมรรถภาพปอด ซึ่งได้ระบุรายละเอียดของการตรวจ ไว้ในมาตรฐานนี้ด้วย

การตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงทางด้าน กายภาพ เช่นเดียวกันกับกฎกระทรวง กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสุขภาพลูกจ้าง และ ส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547⁽³⁾ สำหรับลูกจ้างที่ทำงานในที่ที่มีเสียงดังเฉลี่ย ตลอดระยะเวลาการทำงาน 8 ชั่วโมง (8 hr-TWA) ตั้งแต่ 85 เดซิเบลเอ ขึ้นไป สถานประกอบการ ต้องจัดให้มีการทดสอบสมรรถภาพการได้ยินให้กับ ลูกจ้าง โดยการจัดการทดสอบสมรรถภาพการได้ยิน จะต้องเป็นไปตามที่ระบุในภาคผนวก ข. การทดสอบ สมรรถภาพการได้ยิน (ข้อ 5.1) ของมาตรฐาน

นี้ด้วย นอกจากเรื่องเสียงแล้ว มาตรฐานนี้ได้ระบุถึงการทดสอบสมรรถภาพการมองเห็น สำหรับลูกจ้างที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับแสงจ้าหรืองานที่ใช้สายตามากกว่าปกติด้วย

สำหรับวิธีการตรวจและแปลผลสมรรถภาพการได้ยิน สมรรถภาพการมองเห็น และสมรรถภาพปอดนั้น ในทางปฏิบัติ สามารถใช้แนวทางของสมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย⁽¹⁴⁻¹⁶⁾ ได้เช่นกัน

การสรุปผล แจ้งผล แนวทางปฏิบัติเมื่อพบว่ามีความเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน สมุดตรวจสุขภาพประจำตัวลูกจ้าง หรือ การเก็บข้อมูลสุขภาพของลูกจ้างหลังจากออกจากงานนั้น ไม่มีกล่าวถึงในมาตรฐานนี้

เปรียบเทียบกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ

จากรายละเอียดที่ได้แจกแจงในข้างต้นของกฎหมาย 2 ฉบับนี้ มีข้อเปรียบเทียบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ข้อเปรียบเทียบระหว่างกฎกระทรวงฯ เกณฑ์การตรวจสุขภาพลูกจ้าง พ.ศ. 2547⁽³⁾ และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฯ มอก. 2547-2555⁽⁴⁾

ประเด็นเปรียบเทียบ	กฎกระทรวงฯ เกณฑ์การตรวจสุขภาพลูกจ้าง พ.ศ. 2547 ⁽³⁾	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฯ มอก. 2547-2555 ⁽⁴⁾
แพทย์ผู้ทำการตรวจสุขภาพ	แพทย์อาชีวเวชศาสตร์ หรือแพทย์ที่ผ่านการอบรมอาชีวเวชศาสตร์	ไม่ได้ระบุ
ระยะเวลาการตรวจสุขภาพ	- การตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเข้าตำแหน่งงาน (pre-placement physical exam) ภายใน 30 วันนับตั้งแต่รับลูกจ้างเข้าทำงาน รวมถึงการเปลี่ยนงานที่ลูกจ้างจะมีอันตรายที่ต่างไปจากเดิม - การตรวจสุขภาพตามระยะครั้งต่อไป อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง - การตรวจสุขภาพหลังการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย เมื่อลูกจ้างมีการหยุดงานตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป (กฎหมายไม่บังคับ)	
การสรุปผล fitness for duty และการแจ้งผลตรวจสุขภาพ	ต้องมีการสรุปผลและแจ้งผลลูกจ้าง - ผลปกติ แจ้งภายใน 7 วัน - ผลผิดปกติ แจ้งภายใน 3 วัน (นับจากวันที่นายจ้างทราบผล) - หากไม่สามารถทำงานเดิมได้ นายจ้างต้องเปลี่ยนงานให้ตามสมควร	ไม่ได้ระบุ
เมื่อมีอาการ/เจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน	- รักษาทันที และหาสาเหตุเพื่อป้องกัน - ส่งข้อมูลให้พนักงานตรวจแรงงาน ภายใน 30 วัน (นับจากวันที่นายจ้างทราบผล)	ไม่ได้ระบุ

ตาราง 1 ข้อเปรียบเทียบระหว่างกฎกระทรวงฯ เกณฑ์การตรวจสุขภาพลูกจ้าง พ.ศ. 2547⁽³⁾ และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฯ มอก. 2547-2555⁽⁴⁾ (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	กฎกระทรวงฯ เกณฑ์การตรวจสุขภาพลูกจ้าง พ.ศ. 2547 ⁽³⁾	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฯ มอก. 2547-2555 ⁽⁴⁾
สมุดตรวจสุขภาพประจำตัว	- บันทึกทุกปี - ให้ลูกจ้างเมื่อเลิกจ้าง	ไม่ได้รับ
การเก็บข้อมูลสุขภาพลูกจ้าง	- เก็บข้อมูลไว้หลังลูกจ้างออกจากงาน 2 ปี หรือ สิ้นสุดดีความ - สำหรับการเก็บข้อมูล ลูกจ้างที่เข้าโครงการอนุรักษ์การไถ่ ยิน ระบุให้เก็บข้อมูลไว้ในสถานประกอบกิจการไม่น้อยกว่า 5 ปี และพร้อมที่จะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจสอบได้ ⁽⁶⁾	ไม่ได้รับ
รายละเอียดการตรวจเพิ่มเติมต่างๆ	ไม่ได้รับ	- การวัดปริมาตรอากาศหายใจ - การทดสอบสมรรถภาพการไถ่ ยิน - การทดสอบสมรรถภาพการมองเห็น

วิจารณ์

จากรายละเอียดของข้อกำหนดที่ได้แจกแจงในข้างต้น มีข้อวิจารณ์และเสนอแนะ ดังนี้

ประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อกำหนดข้างต้น มีผลบังคับใช้แก่หน่วยงานเอกชนเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานราชการต่างๆ หรือรัฐวิสาหกิจต่างๆ ไม่ได้มีการบังคับใช้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายการจัดตั้งองค์กรหลายแห่งได้กำหนดข้อความใจความว่า กิจกรรมไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน แต่พนักงานและลูกจ้างต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน นั่นคือ จะไม่นำพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาบังคับใช้ แต่พนักงานและลูกจ้าง ต้องได้รับความคุ้มครองไม่น้อยกว่ากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในพระราช-

บัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 มาตรา 3 วรรคท้าย มีกำหนดไว้

ประเด็นการบันทึกทางเวชระเบียน

การตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเป็นพนักงาน (pre-employment physical exam) และการตรวจสุขภาพก่อนบรรจุเข้าตำแหน่งงาน (pre-placement physical exam) ใช้รหัส ICD-10 ในการบันทึกเวชระเบียน คือ Z021 pre-employment exam เหมือนกัน การนำสถิติไปใช้ไม่สามารถแยกจำนวนได้ ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้ใส่รหัส ICD-10 เพิ่มเติม เช่น ในส่วนของ other เป็น Z100 occupational exam ประกอบไว้ สำหรับการตรวจ สุขภาพก่อนบรรจุเข้าตำแหน่งงาน (pre-placement physical exam)

สภาพแวดล้อมอื่น ที่อาจเป็นอันตราย ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ในปัจจุบันยังมีงานที่มีลักษณะงานที่อาจเป็นอันตราย ที่ยังไม่มีข้อกำหนดให้มีการตรวจสุขภาพ ซึ่งอาจมีการพิจารณากำหนดให้มีการตรวจสุขภาพ

ต่อไป เช่น การทำงานในที่สูง การขับรถสาธารณะ การทำงานในที่ที่มีความดันบรรยากาศสูง การทำงานกับผู้ป่วยโรคติดต่อทางทางเดินหายใจหรือสารคัดหลั่ง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. Rom W, Markowitz S. Environmental and occupational medicine. 4th ed. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins; 2007. p.1021-38.
2. Recommendation R171-Occupational Health Services Recommendation, 1985 (No. 171) [Internet]. Ilo.org. 2017 [cited 2018 April 25]. Available from: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:5413469049951:12100:NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312509:
3. กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสุขภาพลูกจ้าง และส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547. (2548 ลงวันที่ 13 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122, ตอนที่ 4 ก. หน้า 19-22.
4. ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 4,409 (พ.ศ. 2555) เรื่อง กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แนวปฏิบัติการตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยงด้านเคมีและกายภาพจากการประกอบอาชีพในสถานประกอบกิจการ มาตรฐานเลขที่ มอก. 2547-2555. (2555 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129, ตอนพิเศษที่ 105 ง. หน้า 6.
5. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541. (2541 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114, ตอนที่ 8 ก. หน้า 1-48.
6. พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554. (2554 ลงวันที่ 12 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 128, ตอนที่ 4 ก. หน้า 5-25.
7. ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดสารเคมีอันตรายที่ให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจสุขภาพของลูกจ้าง พ.ศ. 2552. (2552 ลงวันที่ 7 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 126, ตอนพิเศษที่ 50 ง. S หน้า 37-40.
8. ประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำโครงการอนุรักษ์การได้ยิน ในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2553. (2553 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 127, ตอนพิเศษที่ 64 ง. หน้า 36-38.
9. กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในที่อับอากาศ พ.ศ. 2547. (2547 ลงวันที่ 10 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121, ตอนที่ 35 ก. หน้า 1-5.
10. สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. แนวทางการตรวจสุขภาพคนทำงานในที่อับอากาศ. กรุงเทพฯ: สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย; 2557.

11. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขว่าด้วยใบรับรองแพทย์ของคนประจำเรือ เพื่อแสดงว่ามีความพร้อม ด้านสุขภาพในการทำงานบนเรือ. (2559 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 133, ตอนพิเศษที่ 163 ง. หน้า 5-10.
12. กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน เกี่ยวกับงานประดาน้ำ พ.ศ. 2548. (2548 ลงวันที่ 10 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122, ตอนที่ 38 ก. หน้า 10-24.
13. ประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เรื่อง โรคที่ห้ามทำงานประดาน้ำ พ.ศ. 2553. (2553 ลงวันที่ 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 127, ตอนพิเศษที่ 115 ง. หน้า 36-37.
14. สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. แนวทางการตรวจและแปลผลสมรรถภาพการไต่ขึ้นในงานอาชีวอนามัย. กรุงเทพฯ: สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย; 2558.
15. สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. แนวทางการตรวจและแปลผลสมรรถภาพการมองเห็นในงานอาชีวอนามัย. กรุงเทพฯ: สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย; 2559.
16. สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. แนวทางการตรวจและแปลผลสมรรถภาพปอดด้วยวิธีสไปโรเมตริย์ในงานอาชีวอนามัย. กรุงเทพฯ: สมาคมโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย; 2557.